

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Γιώργος Ν. Μαγούλιος, Καθηγητής
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Κεντρικής Μακεδονίας» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3:

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Περιεχόμενα:

- Το συνάλλαγμα, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, η αγορά συναλλάγματος,
- Η εξέλιξη του διεθνούς νομισματικού συστήματος από τον κανόνα του χρυσού μέχρι το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα,
- Η έννοια και η σημασία του Ισοζυγίου Εξωτερικών Πληρωμών γενικά και ειδικότερα της Ελλάδας και
- Διάφορα μέσα προστατευτισμού.

Λέξεις Κλειδιά: συνάλλαγμα, νομισματικό σύστημα, Ισοζύγιο Εξωτερικών Πληρωμών.

Σκοπός: Η κατανόηση των διεθνών νομισματικών σχέσεων και η ικανότητα διαχείρισης και επίλυσης προβλημάτων σχετικών με το συνάλλαγμα, το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών και τους δασμούς.

3.1. Η έννοια του συναλλάγματος

Για τη διενέργεια των εμπορικών συναλλαγών στην επικράτεια κάθε χώρας είναι γνωστό ότι χρησιμοποιείται το εγχώριο νόμισμα, ως κοινά αποδεκτό μέσο πληρωμής στις συναλλαγές.

- Κατά τον ίδιο τρόπο και στις διεθνείς συναλλαγές είναι αναγκαία η ύπαρξη ενός κοινά αποδεκτού μέσου πληρωμής. Αυτό το **κοινά αποδεκτό μέσο πληρωμής** στις διεθνείς συναλλαγές ονομάζεται **συνάλλαγμα**.

Μπορεί να είναι τα νομίσματα όλων των χωρών συνάλλαγμα;

- Η απάντηση στο ερώτημα αυτό έχει σχέση με το κατά πόσο το νόμισμα κάθε χώρας θεωρείται από τις αγορές ως κοινά αποδεκτό μέσο διεθνών πληρωμών. Με την έννοια αυτή οι αγορές είναι εκείνες που προσδιορίζουν εάν ή όχι ένα εθνικό νόμισμα είναι και μέσο πληρωμής στις διεθνείς συναλλαγές.

3.2. Συναλλαγματικές Ισοτιμίες

- Η έννοια της **συναλλαγματικής ισοτιμίας** αναφέρεται στη σχέση ανταλλαγής ενός νομίσματος με ένα άλλο.
- Εάν η τιμή του δολαρίου μειωθεί σε σχέση με το ευρώ, δηλαδή χρειαζόμαστε περισσότερα δολάρια για την αγορά του ευρώ, τότε λέμε ότι το δολάριο **υποτιμήθηκε** έναντι του ευρώ ή το ευρώ ανατιμήθηκε έναντι του δολαρίου.
- Αντίστροφα εάν η τιμή του δολαρίου αυξηθεί έναντι του ευρώ, δηλαδή χρειαζόμαστε λιγότερα δολάρια για την αγορά ενός ευρώ, τότε μιλάμε για **ανατίμηση** του δολαρίου έναντι του ευρώ.
- Εκτός των εννοιών της υποτίμησης και της ανατίμησης, υπάρχει και η έννοια της **διολίσθησης**, που σημαίνει τη σταδιακή υποτίμηση ενός νομίσματος έναντι ενός άλλου.

3.2.1 Ζήτηση & Προσφορά συναλλάγματος

Οι τιμές των νομισμάτων, δηλαδή η σχέση ανταλλαγής τους με τα άλλα νομίσματα, διαμορφώνονται στην αγορά, που λέγεται **διατραπεζική αγορά συναλλάγματος**.

- **Η ζήτηση** του συναλλάγματος εξαρτάται από τις διεθνείς ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών, και από τις μη εμπορευματικές συναλλαγές, όπως είναι η απόκτηση περιουσιακών στοιχείων στο εξωτερικό, η αγορά ομολόγων, η σύναψη δανείων κ.λπ.
- **Η προσφορά** συναλλάγματος είναι συνάρτηση των εξαγωγών μιας χώρας. Εφόσον ζητούνται (εξάγονται) τα προϊόντα μιας χώρας Α από τις άλλες χώρες, οι χώρες αυτές είναι υποχρεωμένες να πληρώσουν για την εισαγωγή των προϊόντων από τη χώρα Α στο νόμισμά της και με την έννοια αυτή αυξάνεται η προσφορά του.

Όπως και στα άλλα αγαθά στο σημείο που τέμνονται η καμπύλη της ζήτησης και της προσφοράς διαμορφώνεται κατ' αρχήν η τιμή του συναλλάγματος, συνυπολογίζοντας και τα ισχύοντα κάθε φορά στο πλαίσιο της λειτουργίας του διεθνούς νομισματικού συστήματος.

3.2.2 Διατραπεζική αγορά συναλλάγματος

- **Η διατραπεζική αγορά συναλλάγματος** λειτουργεί σε καθημερινή βάση υπό την εποπτεία της Κεντρικής Τράπεζας κάθε χώρας. Συμμετέχουν σε αυτήν εκπρόσωποι των εμπορικών τραπεζών, οι οποίοι ενδιαφέρονται να αγοράσουν ή να πωλήσουν συνάλλαγμα.
- Η τιμή εκκίνησης της διαπραγμάτευσης κάθε νομίσματος καθορίζεται από την τιμή κλεισίματος της προηγούμενης ημέρας, την τάση των τιμών στις διεθνείς αγορές και την ασκούμενη κάθε φορά συναλλαγματική πολιτική της κεντρικής τράπεζας.
- Εφόσον για ένα νόμισμα διαμορφώνεται υψηλή ζήτηση, τότε αυξάνεται η τιμή του ή εάν υπάρξει μεγάλη προσφορά τότε μειώνεται η τιμή του.
- Στο σημείο εκείνο όπου η ζήτηση εξισορροπείται με την προσφορά διαμορφώνεται η τιμή του συγκεκριμένου νομίσματος, δηλαδή η σχέση ανταλλαγής του με τα άλλα νομίσματα

3.3. Επισκόπηση του Διεθνούς Νομισματικού Συστήματος

- Αναφερόμενοι στο **Διεθνές Νομισματικό Σύστημα** εννοούμε τους κανόνες που διέπουν τις διεθνείς νομισματικές σχέσεις ή το διεθνές σύστημα πληρωμών ή τις σχέσεις ανταλλαγής των νομισμάτων μεταξύ τους.
- Το Διεθνές Νομισματικό Σύστημα για να φθάσει στη σημερινή του μορφή πέρασε από διάφορα στάδια, τα σημαντικότερα των οποίων αναφέρονται παρακάτω συνοπτικά.

3.3.1 Το σύστημα του Χρυσού Κανόνα

Μέχρι και τις αρχές του 19ου αιώνα, ως μέσο στις διεθνείς συναλλαγές αξιοποιούνταν πολύτιμα μέταλλα και κυρίως ο χρυσός και το ασήμι. Στις αρχές του 19ου αιώνα και με την επέκταση και ανάπτυξη των διεθνών συναλλαγών, διαπιστώθηκε ότι η υφιστάμενη ποσότητα του χρυσού και ασημιού δεν επαρκούσε για να καλύψει τις αυξανόμενες ανάγκες των διεθνών συναλλαγών.

- Την περίοδο εκείνη (1821), με πρωτοβουλία της Μεγάλης Βρετανίας, καθιερώθηκε το σύστημα του **Χρυσού Κανόνα** στις διεθνείς νομισματικές σχέσεις.
- Σύμφωνα με το Χρυσού Κανόνα η ποσότητα του κυκλοφορούντος χρήματος θα έπρεπε να έχει αντίκρισμα ίσης αξίας σε χρυσό. Με τον τρόπο αυτό διαμορφώθηκε η ισοτιμία της στερλίνας με βάση το χρυσό (4,24 στερλίνες=1 ουγκιά χρυσού) και ακολούθησαν το δολάριο (20,67 \$=1 ουγκιά χρυσού) και τα άλλα νομίσματα αντίστοιχα.
- Ο Χρυσούς Κανόνας ήταν ένα σύστημα **Σταθερών Συναλλαγματικών Ισοτιμιών**.

3.3.2 Η Συνθήκη του Bretton Wood

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έγινε (1944) στις Η.Π.Α. η **Συνθήκη του Bretton Woods**, στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι από 44 χώρες και η οποία, μεταξύ των άλλων, έλαβε τις παρακάτω αποφάσεις:

- καθόρισε νέα ισοτιμία του δολαρίου με βάση το χρυσό, 1 ουγκιά χρυσού=35 \$ και
- την υποχρέωση των Η.Π.Α. να διατηρούν αξία χρυσού ίση με τα κυκλοφορούντα δολάρια,
- η διακύμανση των ισοτιμιών των νομισμάτων στη σχέση τους με το δολάριο καθορίστηκε στο +1% ή – 1%, ενώ υιοθετήθηκε η δυνατότητα παρέμβασης των κεντρικών τραπεζών στην αγορά συναλλάγματος για αγορά ή πώληση νομισμάτων, στην περίπτωση κατά την οποία η ισοτιμία του νομίσματος υπερέβαινε το όριο διακύμανσης.
- Ίδρυση του *Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Τ.)* και της *Παγκόσμιας Τράπεζας*.

3.3.3 Σμιθσόνεια Συμφωνία

Το 1971 η αμερικανική κυβέρνηση, λόγω των ελλειμμάτων, κατήργησε τη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό. Την ίδια χρονιά έγινε η **Σμιθσόνεια Συμφωνία** με βάση την οποία:

- υποτιμήθηκε το δολάριο σε 38 \$ ανά ουγκιά χρυσού,
- ανατιμήθηκαν τα περισσότερα νομίσματα έναντι του δολαρίου και
- η επιτρεπόμενη διακύμανση των ισοτιμιών των νομισμάτων στη σχέση τους με το δολάριο καθορίστηκε στο +2,25% ή - 2,25%.

3.4. Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα

Το 1978 στη σύνοδο κορυφής της *Βρέμης* αποφασίστηκε η δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (Ε.Ν.Σ.)** με βασική επιδίωξη την προώθηση της νομισματικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών μελών της Ε.Ο.Κ. και τη σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Τα **βασικά συστατικά στοιχεία** του Ε.Ν.Σ. ήταν:

- η *Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ECU)*,
- ο *Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ)* και
- το *Ταμείο Ευρωπαϊκής Νομισματικής Συνεργασίας (FECOM)*.

3.4.1 Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και η Ο.Ν.Ε.

- Με τη **Συνθήκη του Μάαστριχτ** (Δεκέμβριος 1991) ετέθη το πλαίσιο για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση και την υιοθέτηση ενιαίου νομίσματος από τα κράτη μέλη της Ε.Ε., του ευρώ.
- Η Συνθήκη του *Μάαστριχτ* υπογράφηκε το Φεβρουάριο του 1992 και τέθηκε σε εφαρμογή το Νοέμβριο του 1993, αφού πρώτα εγκρίθηκε από τα κράτη μέλη της Κοινότητας.
- Η Συνθήκη προέβλεπε συγκεκριμένα κριτήρια που έπρεπε να ικανοποιούν οι υποψήφιοι για την ΟΝΕ χώρες, ώστε με βάση το προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα να συμμετάσχουν στην ΟΝΕ από την 1/1/1999 και να κυκλοφορήσει το ευρώ από την 1/1/2002.

3.4.1.1 Τα κριτήρια της Συνθήκης του Μάαστριχτ για τη συμμετοχή στην Ο.Ν.Ε.

- Ο **πληθωρισμός** της υποψήφιας χώρας δεν μπορούσε να είναι μεγαλύτερος από το μέσο όρο του πληθωρισμού των τριών κρατών μελών με το χαμηλότερο πληθωρισμό, προσαυξημένος κατά 1,5%.
- Τα μακροχρόνια **επιτόκια** της υποψήφιας χώρας δεν μπορούσαν να είναι μεγαλύτερα από το 1,5% του μέσου όρου των επιτοκίων των τριών χωρών με τα χαμηλότερα επιτόκια.
- Το **έλλειμμα** του προϋπολογισμού της κυβέρνησης να μην υπερβαίνει το 3% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ).
- Το **δημόσιο χρέος** της υποψήφιας χώρας να μην είναι μεγαλύτερο από το 60% του ΑΕΠ ή τουλάχιστον να τείνει προς αυτό.
- Η **ισοτιμία του νομίσματος** κάθε υποψήφιας χώρας θα έπρεπε να παραμείνει για δύο χρόνια στο στενό περιθώριο διακύμανσης +2,5% έως -2,5% του *Μηχανισμού Συναλλαγματικών Ισοτιμιών*.

3.4.2 Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.)

Στις **αρμοδιότητες της Ε.Κ.Τ.** περιλαμβάνονται:

- Η χάραξη και εφαρμογή της **οικονομικής και νομισματικής** πολιτικής της Ένωσης.
- Η διαχείριση του **ευρώ**.
- Η διενέργεια πράξεων σε **συνάλλαγμα** και η εξασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του συστήματος πληρωμών.
- Η διατήρηση της **σταθερότητας των τιμών** στη ζώνη του ευρώ, ούτως ώστε να παραμένει σταθερή η αγοραστική αξία του. Ελέγχει την εξέλιξη του πληθωρισμού με στόχο ο ετήσιος ρυθμός αύξησης των τιμών καταναλωτή να είναι μικρότερος του 2%.
- Καθορίζει το ύψος των **επιτοκίων** για ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ.

3.4.3 Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης

- **Το Σύμφωνο Σταθερότητας** ορίζει ότι τα κριτήρια ένταξης στο ενιαίο νόμισμα είναι τα ίδια και για τις χώρες που θα θελήσουν να ενταχθούν στην ευρωζώνη και αναφέρεται κυρίως στη διαδικασία που έχει σχέση με τα **υπερβολικά ελλείμματα**. Συγκεκριμένα δεν επιτρέπεται στα κράτη μέλη να υπερβούν το δημόσιο έλλειμμα πάνω από 3% του ΑΕΠ.
- Στην περίπτωση κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή **διαπιστώσει υπερβολικό έλλειμμα**, ύστερα από γνώμη της οικονομικής και δημοσιονομικής επιτροπής, διατυπώνει γνώμη και σύσταση στο *Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών (ECOFIN)*.
- Με βάση τη γνώμη της Επιτροπής το Συμβούλιο αποφασίζει εάν υφίσταται ή όχι υπερβολικό έλλειμμα. Εάν η απόφαση του Συμβουλίου είναι θετική, απευθύνει **συστάσεις** στο κράτος μέλος με το υπερβολικό έλλειμμα και θέτει συγκεκριμένες προθεσμίες, προκειμένου το κράτος μέλος να λάβει μέτρα μείωσης του ελλείμματος.

3.5. Το Ισοζύγιο Εξωτερικών Πληρωμών

- **Το Ισοζύγιο Εξωτερικών Πληρωμών** είναι ένας λογαριασμός στον οποίο καταγράφονται οι συναλλαγές μιας χώρας με τις άλλες χώρες, δηλαδή οι διεθνείς συναλλαγές της.
- Στο λογαριασμό αυτό καταχωρούνται με τη διπλογραφική μέθοδο οι υποχρεώσεις πληρωμής σε συνάλλαγμα και οι απαιτήσεις σε συνάλλαγμα κάθε χώρας.
- Οι συναλλαγές, από τις οποίες προκύπτει υποχρέωση πληρωμής, καταχωρίζονται στη χρέωση, ενώ οι συναλλαγές, από τις οποίες προκύπτει απαίτηση πληρωμής, στην πίστωση.

3.5.1 Επί μέρους λογαριασμοί Ισοζυγίου Εξωτερικών Πληρωμών

- **α) Το Εμπορικό Ισοζύγιο**, στο οποίο καταγράφονται οι εισπράξεις και οι πληρωμές από τις εξαγωγές και τις εισαγωγές των υλικών αγαθών.
- **β) Το Ισοζύγιο Υπηρεσιών**, στο οποίο καταγράφονται οι εισπράξεις και οι πληρωμές που προκύπτουν από τις εξαγωγές και τις εισαγωγές **υπηρεσιών**.
- **γ) Το Ισοζύγιο Εισοδημάτων**, όπου καταγράφονται οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις αντίστοιχα από και σε αμοιβές, μισθούς, τόκους, μερίσματα και κέρδη.
- **δ) Ισοζύγιο Μεταβιβάσεων**, στο οποίο καταγράφονται οι εισπράξεις και πληρωμές από **μονομερείς μεταβιβάσεις**.
- **ε) Το Ισοζύγιο Κίνησης Κεφαλαίων**, στο οποίο καταχωρίζονται οι εισροές και οι εκροές κεφαλαίων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.
- **στ) Το Ισοζύγιο Συναλλαγματικών Αποθεμάτων**, όπου αναφέρονται τα συναλλαγματικά αποθέματα, τα αποθέματα χρυσού και τα ειδικά τραβηχτικά δικαιώματα.

3.6. Ο προστατευτισμός και οι δασμοί

- **Με τα διάφορα μέτρα προστατευτισμού** τα κράτη επιδιώκουν την προστασία της εγχώριας παραγωγής από την απειλή των εισαγόμενων προϊόντων και αποτρέπουν την εκροή συναλλάγματος.
- Αν και η κυρίαρχη σήμερα αντίληψη στο διεθνές εμπόριο είναι η απελευθέρωση των αγορών και ο περιορισμός των μέτρων προστατευτισμού, αρκετές χώρες αναπτυγμένες και μη καταφεύγουν σε τέτοια περιοριστικά μέτρα προσωρινού ή μόνιμου χαρακτήρα.
- Τα περιοριστικά μέτρα στο πλαίσιο του προστατευτισμού διακρίνονται σε **δασμολογικά και μη δασμολογικά**.

3.6.1 Οι δασμολογικοί περιορισμοί

Οι δασμολογικοί περιορισμοί είναι διάφορες κατηγορίες δασμών (φόρων), που επιβάλλονται επί των εισαγόμενων προϊόντων, προκειμένου να περιοριστεί ή και να αποφευχθεί η διείσδυσή τους σε μια αγορά.

Οι **επιδράσεις του δασμού** συνίστανται:

- Στην αύξηση της τιμής του εισαγόμενου προϊόντος.
- Στην προστασία της εγχώριας παραγωγής.
- Στην αναδιανομή του εισοδήματος από τους καταναλωτές προς τους παραγωγούς, γνωστό και ως *πλεόνασμα καταναλωτή, παραγωγού*.
- Στην αύξηση των εσόδων του κράτους.

Τα είδη των δασμών:

- *αναλογικοί ή κατ' αξία δασμοί,*
- *σταθεροί ή προκαθορισμένοι δασμοί,*
- *σύνθετοι δασμοί.*

3.6.2 Οι μη δασμολογικοί περιορισμοί

Οι μη δασμολογικοί περιορισμοί αναφέρονται σε μέτρα προστασίας, που δεν έχουν σχέση με την επιβολή δασμών, αλλά επιδιώκουν παρόμοιους στόχους όπως είναι ο περιορισμός και η αποθάρρυνση των εισαγωγών.

Τα **κυριότερα μέτρα μη δασμολογικής προστασίας** είναι:

- Ποσοτικοί περιορισμοί ή ποσοστώσεις,
- Οι πάσης φύσεως επιδοτήσεις,
- Η επιβολή ποιοτικών κριτηρίων-προτύπων,
- Το ντάμπινγκ (*dumping*),
- Διάφοροι διοικητικοί και συναλλαγματικοί περιορισμοί.

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Τσιμπίρης Αλκιβιάδης

Σέρρες, 25-05-2015